

חזון הצמחונות והשלום

א. הצדק בנוגע לבעלי חיים

יש ענף עקרי אחד של התקדמות האנושיות היותר גבוה, שהוא עומד כעת, לפי מצב הקולטורה הנוכחית, רק במצב חלום נעים של איזה אידיאליסטים יותר קיצוניים, והיא שאיפה מוסרית טבעית לרגש היושר האנושי, "שימת עין למשפטם של בעלי חיים במלא המובן". הפילוסופיות האכזריות, ביותר אותן שפקרו גבוהה גבוהה, ע"פ השקפתם על המוסר האנושי מנקודת הפילוסופיה הכללית, החליקו לאדם, כל אחד ע"פ דרכו, לחנק בקרבו לגמרי את רגש היושר בנוגע לבע"ח. אמנם לא הספיקו ולא יספיקו עם כל התחכמותם, לשנות את טבע הצדק הטבעי, אשר נטע יוצר האדם בקרבו. ואע"פ שביחש לבעה"ח הוא דומה ממש לזיק של גחלת כהה ועמומה הטמונה תחת גל אפר גדול מאד, מ"מ אי אפשר להם להכחיש את המוחש בכל לב רגש, כי חסרון מוסרי כללי הוא במין האנושי, במה שלא יקיים את הרגש הטוב והנעלה, לבלתי קחת חיי כל חי, בשביל צרכיו והנאותיו. וחז"ל לא התחכמו כאותה ההתחכמות הפילוסופית, ויספרו לנו שרבינו הקדוש נענש ביסורין (ב"מ פה.), מפני שאמר לעגלא המובל לבי טבחא דערק תותי כנפיה: "זיל לכך נוצרת", ורפואתו ג"כ היתה ע"י מעשה, ברחמו על הני בני כרושתא. הנה לא עשו כמעשה הפילוסופים, לעשות חושך לאור, כדי להתפשר עם החיים המעשיים, מפני שאי אפשר כלל לצייר שאדון כל המעשים המרחם על בריותיו, ברוך הוא, ישים חק נצחי כזה בבריאתו הטובה מאד, שאי אפשר יהיה למין האנושי להתקיים כ"א בעכרו את רגש מוסרו ע"י שפך דם, יהיה גם דם בע"ח

ב. לא הותר בשר לאדם הראשון

אין ספק לכל איש משכיל והוגה דעות, שהרדיה האמורה בתורה "וירדו בדגת הים ובעוף איננה מכוונת (בראשית א) השמים ובבהמה ובכל הארץ ובכל הרמש הרומש על הארץ לרדיה של מושל עריץ המתעמר בעמו ועבדיו רק להפיק חפצו הפרטי ושרירות לבו; חלילה לחק עבדות מכוער כזה שיהיה חתום בחותם נצחי בעולמו של ד', הטוב לכל ורחמיו על כל וביותר, שכבר העידה תורה, שפעם אחת, (תהלים פט) "מעשיו, שאמר "עולם חסד יבנה התאושה האנושות בכללה להתנשא אל מצב המוסר הרם הזה, כפירושם של כתובים המוכיחים שאדם הראשון לא הותר לו (וראו בדף השיחה, סנהדרין נט ב) חז"ל בשר לאכילה "הנה נתתי לכם את כל עשב זרע על פני כל הארץ ואת כל העץ אשר בו רק אחר שבאו בני נח, אחרי המבול, הוא (בראשית א) "פרי עץ זרע זרע, לכם יהיה לאכלה ומעתה, האפשר הוא לצייר (בראשית ט) "שהותרה להם "כירק עשב נתתי לכם את כל שתיה נאבדת לנצח טובה מוסרית רבת ערך שכבר היתה במציאות נחלה לאנושות? על העתיד הוא ירחיב (איוב לו) "אלה וכיוצא באלה נאמר: "אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק צעדינו ויוציאנו מן השאלה המסובכת הזאת

ג. הארת התורה והארת השכל

בפרטן של בני"א, יפה פירש החסיד בחוה"ל, שיסוד המוסר בנוי על יסודן של שתי הארות: הארת התורה והארת השכל, והארת התורה מביאה להארה השכלית, שכשהיא משתלמת באדם הוא מוסיף על ידה ללכת באורח צדקה גבוה ונעלה, ותכליתה של הארת התורה היא ג"כ להביא את האדם לההארה השכלית השלמה. כמשפט פרטי בני"א, כן הוא ג"כ משפט הכלל, אלא שדרך הפרטים קצרה וישרה, ודרך הכלל ארוכה וסבוכה. התורה הכינה את ההארה התורית כפי אותה המדה הראויה לאדם, בשיקול דעתו של אל דעות נותן התורה ברוך הוא, באופן שבכללו יבוא האדם גם על ידה לההארה השכלית. כשיהיה בכללו כולו ראוי לה, ואותה ההארה השכלית שהיא בעת ירידת הרוח נחלה רק לחלק קטן מבני"א מחסידים וכל בניך " (ישעיהו נד) וחכמים נשאים שבהם - תהיה דרך הרבים כשיתקיים מה שכתוב אלא שאנו צריכים (ירמיהו לא) "למודי ד", "ונתתי את תורתך בקרבם ועל לבם אכתבנה להסתכל על אותם הרשמים שהניחה תורה, שעל ידם יחזור המאור האלהי השכלי לבא. מובן הדבר שאין אנו יכולים כלל לקבוע זמנים לאותה ההתנשאות, והיא מונחת באותה התיבה הרחבה שכוללת תכונות שונות נעלות זו מזו, היא תיבת "לעתיד לבא" שכוללת ג"כ בחלקיה

חזון הצמחונות והשלום

"ביאת המשיח" ותחיית המתים". לא על הזמנים ותארים אנו דנים, כ"א על הרשמים שהניחה תורה שאנו מוצאים בהם מהלך האידיאלים.

ד. בשר תאווה

בבא היתר התורה לאכילת בשר, אחרי קדושת המצות במתן תורה, האריכה בהצעת ואמרת אוכלה בשר, כי תאווה נפשך לאכול בשר, בכל אות נפשך " (דברים יב): הדברים תאכל בשר". יש כאן גערת-חכם נסתרת והערה גבולית. כלומר, כל זמן שמוסריותך הפנימית לא תקוץ באכילת בשר בע"ח, כמו שכבר אתה קץ מבשר אדם, שע"כ לא הוצרכה תורה לכתוב עליו איסור מפורש, שאין האדם צריך אזהרה על מה שקנה לו כבר מושג טבעי בזה, שזהו כמפורש, שבבא התור של מצב המוסרי האנושי לשקץ בשר בע"ח, מפני הגעל המוסרי שיש בו, הלא אז לא תאווה כלל נפשך לאכול בשר ולא תאכל, שהרי "דברי תורה נדרשים (מכלל לאו הן ומכלל הן לאו" (ספרי ורש"י דברים יא

ה. עם הארץ אסור לאכול בשר

וחז"ל העירו שאכילת בשר הותרה בהיתר של קושי, ואמרו: "עם הארץ אסור לאכול בשר" כל העוסק בתורה, מותר לאכול בשר " (דברים יא) " (פסחים מט) "זאת תורת הבהמה והעוף בהמה ועוף, וכל שאינו עוסק בתורה, אסור לאכול בשר בהמה ועוף". כלומר: ההכרח של חליפת כח לעבודה שכלית, שממנה ועל ידה ישתלם האדם, שהוא הכח הפועל בעליית היצורים ג"כ, הוא עוסק בתורת "הבהמה והעוף" ג"כ. כאשר יגמרו היחושים תצא לאור הפעולה.

ו. מס המעבר

גם בעה"ח צריכים לשלם את מס המעבר כי גם האדם הרבה לשלם מסים רבים. על מזבח ההשתלמות של האנושיות הכללית נזבחו זבחי אדם רבים עצומים מאד, אך העתיד הנהדר (ישעיהו כה) "הוא ימחה את כל הדמעות, "ומחה ד' אלהים דמעה מעל כל פנים

ז. ההיתר בשעת הנפילה המוסרית

אמנם אחרי הרפיון האנושי, הנמשך ג"כ מנפילתו המוסרית, ראוי לאכול בשר. א"כ אותו ההיתר שיצא אחר המבול להתיר בשר לאכילה כבר הוכן שמצד ההערה השכלית הגנוזה בעמקי תורה לא יהיה נהג בפועל לעד ולעולם, כי איך אפשר למצב מוסר נכבד ונאור שיהיה חולף כולו ומתבטל אחרי שכבר היה נהג? אלא שראתה החכמה האלהית שהאדם נפל ממצבו המוסרי, ועד שיעלה במעלה זו, שיתנער ויבא להכרה המוסרית האמתית, עד העת המאושרה והנאורה היא, אין אותה המעלה המוסרית של הכרת משפטם של בע"ח ראוייה לו כלל. וכמשפט כל מי שקופץ ליטול את השם להתחסד במדת חסידות הבלתי הולמתו, שאינה מביאה לו כ"א ערבוביא בדעותיו והליכות חייו, כן הוא משפט האדם בכללו, שנפל לדיוטא התחתונה של שפלות המוסר עד כדי שליטת האדם באדם לרע לו ועד כדי ההשפלה כמה מגוחר. (איוב טו) "היותר נוראה שכמוסר העצמי: "נתעב ונאלח, איש שותה כמים עולה הדבר, אם עם כל עוד טומאתו בו, יפשוט טלפיו ויפנה לו לדרך צדקה הרחוקה, להתחסד עם בע"ח, כאילו כבר גמר כל חשבונותיו עם בנ"א הברואים בצלם אלקים, כאילו כבר העמיד הכל על נכון, כבר העביר את שלטון הרשעה והשקר, שנאת עמים וקנאת לאומים, איבת גזעים ומריבת משפחות, המביאה להפיל חללים רבים ולשפך נחלי דמים - כאלו כל אלה כבר אפסו מן הארץ, עד שאין לה לאותה חסידה "האנושית" במה להצטדק כ"א לפנות להעמיד על נכון מוסרה בדרך בע"ח... ע"כ אין זאת המעלה הוגנת לו לאדם כלל, כל זמן שפלותו, חוץ ממה שאין להעמיס יותר מפני הערך של אפשרות הסבל של כח המוסר האנושי כשהוא בחולשתו. אין ספק בדבר שאלו היה איסור הריגת בע"ח מפורסם פרסום דתי ומוסרי, מצד הרגש הטהור של הצדק האלהי הראוי להתפשט על כל היצורים עד כדי להכיר קדושה של מתנות אלהים בכל חיי החיים, בכל האנושות כולה, לעת עתה שאין מצב המוסרי מתוקן כלל ורוח הטומאה טרם עבר מן הארץ - אין ספק שהיה הדבר גורם תקלות רבות. התאווה הבהמית לאכל בשר, כשהיתה מתגברת, לא היתה אז מבחנת בין בשר אדם לבהמה, כיון שעכ"פ גם את נפש הבהמה היה קובע בדרך איסור והפרת חק, וחזון מאד נפרץ היה אז הריגת זבחיית בנ"א כדי לאכול את בשרם. אכילת בשר אדם היה כ"כ טבעי, עד שלא היה בשום אופן מוצא

חזון הצמחונות והשלום

את אותו הגיעול הטבעי שהאנושיות המתוקנת מוצאת בו עכשיו, בשעה שנפרץ פרץ רחב בין האדם לבהמה, בערך חייהם ושיווים, וכל זמן שאין עשות הטוב והצדק ערוכה בלבו של אדם "במערכה טבעית, כל זמן שדעת אלהים האמתית לעשות "חסד משפט וצדקה בארץ איננה כתובה על לוח לבו של האדם בכללו, כל זמן שהאדם צריך למלמדים מן (ירמיהו ט) החוץ על חובת המוסר והיושר האנושי, צריך הוא ג"כ לסייגים ולשמירות רבים, שלא יתקלקלו אצלו סדרי הנהגתו, עד שיהיה מוכשר לקבל את ההדרכה הרצויה, ולפעמים צריך ג"כ לותר על חלק רשום מדרכי המוסר, כדי שתהיה הותרנות היא מכשרת את האדם למדתו היותר גבוהה, ואז גם אותו היותר קדוש ונשגב הוא, וא"א לשקול הדברים כ"א בדעתו של אל דעות, בשקל הדעת האלהית המקפת והכוללת כל: "אני ד' ראשון ואת אחרונים אני הוא, קורא שאלו הקדמנו מה שראוי לאחר, אז אבדנו את הכל. הרבה. (ישעיהו מא) "הדורות מראש דעות כוזבות, המשוטטות בעולם ומעבירות רבים על דעתם ועל דעת קונם, לא באו כ"א מסבת השאיפה הנפרזה שלא תדע עת וזמן לכל חפץ, ואין לה מעצור וגבול. ובאין די שכל להגיע להחכמה הצפונה באמונה טהורה, לדעת כחה של התורה האלהית, בין בדחיפתה את האנושות למעלה היותר רמה, בין בהחזיקה בידה לנהלה לאטה לפי כחה, "בחבלי אדם (הושע יא) "אמשכם בעבותות אהבה

[עריכה] ח. ההרחקה מחברת בעלי חיים

אחרי שמוסריותו של אדם עודנה תלויה ברפיון, אהבת עצמו הבהמית עלולה להתגבר עליו באין גבול, עד להשחית את כל חקי הצדק והיושר, עד שכל הוד המוסר יהיה לו למשחק - מובן הדבר שצריך הוא למצא את עצמו עומד בספירה מרוחקת מחברת בעה"ח השפלים, מרחק עצום ועמוק, שלא ירגיש את עצמו שהוא כאחד מהם, שאז ירשימו עליו הדרכים הבהמיים שלהם להוריד רוחו אל עמק עכור של הבע"ח, שאין להם בעולמם כ"א מושגי הנטיות החושיות הטבעיות בכל צמצוםם והגבלתם המגושמת. ואלו היתה חובת המישרים נהוגה וערוכה נגד בע"ח כשם שהיא נוהגת בין אדם לחבירו, היתה עוצרת הרבה בעד אותה התרוממות הרוח של הזקיפה האנושית, והדעות הטובות שנתרשמו יפה על ידה, שהיה מאד צריך אליה האדם להתנשא על ידה משפלות דרכי יתר בעה"ח שכל עולמם היא קבתם והנאותיהם החומריות בלבד, ועלול היה אז ביותר להשכיח ממנו יתרונו האנושי להיות נחשב כבהמות שדי, וההרשמה החוקית של חובת היושר המוטלת על האדם נגד בעה"ח, היתה עושה רושם הפכי מאד מתכליתו, סוף פעולתה היתה השפלת האדם אל ערך שפלות בע"ח. לא נוכל לצייר לנו איך היה הדבר פועל על שלמי בני"א המצויינים שבדורות, אחרי שגם מסופק הדבר אם הרוח האנושי הנשפל ע"י ההתערבות הבוסרית עם בע"ח, היה כלל מוכשר אז להוציא מקרבו גאוני רוח, אבל כמה היה פועל להשפלת הכלל, ההמון, זה מצוייר יפה, ומובן בשכל, שהיה מאד מוריד את כל הערך המוסרי שלהם. אם הפתגם הקדוש והנעלה "אל לא היתה לו אותה הטבעיות שיש לו עתה, לא נוכל (תהלים לב) "תהיו כסוס כפרד אין הבין לדעת מה נביא לנו תמורתו, בתור זיין מוסרי ללמד לאנוש בינה, להתנשא מדרכי בע"ח השקועים רק בחוג הגוף ותביעותיו, לאדם ההמוני, המוותר על כבוד נפשו מפני רצונו הגס וחפץ יותר להשפל לדרכי הבהמות, כדי להפטר מחשבונות רבים מוסריים, למען יוכל להנות הנאות גסות מורגשות לפי שעה, דזילן ליה, שכיחן ליה, ע"כ אין לשער כמה טובה השפיעה הדעה האלהית שנתקה את האדם מן הבהמה מכל יחש. וכ"ז היה צריך להגמר ע"י הפטור שפטרנו תורה מהרבה חובות מוסריים בנוגע להם, והתירה לו להפיק חפצו גם באבוד חייהם, למען עי"ז יכיר עמוק מאד את יתרונו עליהם, כדי שתתרום נפשו אל השאיפות הרמות המוסריות הבאות בטבען בהתרוממות הרוח האנושי ע"י קדושת המעשים והמדות התרומיות, עד שסוף כל סוף תנצח האמת המוסרית המוחלטת, דעת אלהים בארץ באמת, עד שלא יהיה עוד צורך לאדם בשום ויתור מוסרי, ויהיה אפשר לעולם לעמוד במדת הדין כמו... "שעלה במחשבה להבראות, בראשית ברא "אלהים

ט.

אף גם זאת, לו היו חובות המוסר נוהגים בשפע בין האדם לבע"ח, גם בזמן העדר השלמות המוסרית, היו גורמים רעות רבות ועכוב התפתחות למוסר האנושי גם מצד אחר. כי הנה רגש הטוב והיושר שבאדם מבקש את תפקידו, והוא הדופק ג"כ לפעמים על דלתי לב רשעי ארץ,

חזון הצמחונות והשלום

ומכריחם לבקש במה להשקיט את רעבון הצדק הטבעי שלהם, יסוד כח התשוקה שהיא מעמרת את העולם, ולפעמים תמצא רשע עריץ בוחר לו ענין מוסרי, ושש לעשות צדק כדי להשקיט בזה מוסר כליותיו והנחם הטבעי המפעם בקרבו. ואם ההתחסדות עם בע"ח היתה מפורסמת לחפץ של צדקה קבועה במין האנושי, וזאת היתה בהכרח באה עם סידור החיובים המוסריים נגדם, אפילו אם היו רק באופן שלילי, אז היינו פוגשים המון גדול של רשעי תבל, המשחרים לטרף כזאבי ערב, זובחי אדם באין חמלה, ומוסר כליותיהם, כשהיה מעיק להם, היו ממלאים ברווחה ע"י חסידות עם בע"ח, שאין ביחשם אותן הסבות הגורמות לפשעים של שלטון האדם באדם לרע לו, הבאות לרוב מסיבת שנאת קנאה וכיוצא בהם, שהרי בעה"ח אינם משיגים את גבול מחיתם, כבודם ותאותיהם של רעי אדם הללו. חכמת האדם להרע היתה מוצאת כאן כר נרחב לסכסך את הרעות, והבקרת שהיא מבקרת מומין כשהיתה מצגת את הכללים שתמצא באדם מה שאין דוגמתם בבע"ח כלל, היתה מחזקת ידי מרעים כאלה, ואין ערוך לכל המהומה, המגערת והמצוקה, ענוי הדין ועיוות המשפט, שהיו יוצאים לרגלי הסכמות מפורסמות כאלה. ע"כ ראתה ההסכמה האלהית, שרק היא יכולה לסול מסילות בקרב כליות ולב, לנתק את פתיל החבור בין האדם לבע"ח, למען יתרכז מרכז המוסרי האנושי בטובתו המיוחדת ואז, רק אז, יצליח להביא לו את אשרו בקץ הימים. ובבא האנושות למטרת אשרה וחופשה השלם, בבאה עד מרום פסגת ההשלמה של דעת אלהים צרופה, אל קדושת החיים המלאים בצביונם, אז יגיע תור "הערת השכל" שהוא בבנין נוסד על יסוד "הערת התורה" שקדמתה לכלל האנושיות, וכיר אז האדם את יחשו אל חבריו ביצירה בעה"ח כולם, איך הוא ראוי להיות מצד המוסר הטהור שאיננו נזקק עוד לזיתורים של דוחק, לצירוף של מדת הרחמים עם מדת הדין ביחש אליו הפרטי, לזיתורים שלא דברה בהם תורה אלא כנגד יצה"ר כ"א ללכת באורח טוב מוחלט, "וכרתי להם ברית ביום ההוא עם חית השדה (הושע ב) "ועוף השמים ורמש האדמה, וקשת וחרב ומלחמה אשבור מן הארץ

י. טעם שביתת בהמה בשבת

תורתנו הקדושה נקראת "תורה" שמה מוכיח עליה, כי מהותה להורות אותנו דרך החיים והטוב, ע"כ גם החלק הסיפורי שבה כולו הוא לתכלית הוראת דרכי החיים לנו ולצורך רישומם, ביחש להעתיד היותר טוב ויותר שלם, כפי המדה היותר עליונה ושלמה הידועה לאדון כל המעשים נותן התורה יתברך. וכשם שעל כלל המצות אמרו חז"ל: "אמרת אלוה וכי מה איכפת ליה להקב"ה בין שוחט מן הצואר לשוחט מן העורף, הא (תהלים יח) "צרופה לא ניתנו המצות כ"א לצרף בהם את הבריות" (תנחומא שמיני ז'), היינו להכשירן ולהעלותן אל מדת המוסר היותר רוממה המוכנת להן לעתיד לבא - כן סיפור מעשי בראשית כולם צריכים שיובנו לתכלית "צירוף הבריות" והכשרת דרך החיים. הידיעה האלהית המודדת בקו מדתה מערכי לב איש, רק היא יודעת את הצורך שיש לאומה הישראלית, לפי מדתה, כשרונה ומעמדיה השונים, אל שביתת השבת ואל כל הדרת קדושתו, לפיכך הכינה את כל הסיבות, המדעיות, המעשיות והמוסריות, להוציא על ידן אל הפועל את שלימות המתנה הטובה הזאת (ביצה טז) שיש לו לצור העולמים, אלוה כל הנפשות, בבית גנזיו ושבת שמה, ע"כ התגלתה הידיעה האלהית במעשה בראשית, בידיעה היותר שלמה ומכוונת, בנבואה היותר עליונה של אדון הנביאים בתורת אמת, בבריאת ששת הימים ומנוחת שביעי, אע"פ שאמרו חכמים: "להגיד כח מעשי בראשית לבשר ודם אי אפשר, לפיכך סתם הכתוב בראשית ברא אלהים"; אע"פ שלא הותחל כלל הסיפור מראשית הויית המציאות הרחוק ואמרו ז"ל: ו"שהיה בונה עולמות ומחריבן בונה (בראשית רבה ג) "מלמד שהיה סדר זמנים קודם לכן עולמות ומחריבן ואמר דין הניין לי ויתהון לא הניין לי", כל אלה הם ידיעות מדעיות לבדן, חקירות ועיונים הנותנים חומר לשכל להתגדר בהם, אבל מה שעליו יוסד בנין העולם, מה שיהיה ראוי לבנות עליו היסוד המוסרי, שירומם גוי עדי עד, הוא רק אותו הצד של הבריאה שאפשר היה לספרו בסיפור אלהי, בבריאת ששת ימים ומנוחת שביעי, שרק ממקור אורה זה תצא לנו קדושת השבת כולה בהדרה, מחוברת אל ההשכלה הכללית היותר רמה של דעת אלהים ומגעת עד הרגש היותר נכבד של המוסר המעשי, בשביתת הבהמות והעבדים, המאגדת את היסוד המוסרי של המציאות הכללי עם המוסד הנעלה של לאומיות ישראל הפרטית. במעשה בראשית ויציאת מצרים, "זכרון למעשה בראשית וזכר ליציאת מצרים". הנתקת האדם מן החי שהוצרכה, כדי להכין את היסוד למוסריות האנושית, לסול את

חזון הצמחונות והשלום

מסילתה. בזמן המעבר "בימי הביניים", צריכה היא ג"כ לציור פעלי במעשה בראשית, הנה ולאדם לא (בראשית ב) הביא יוצר כל לאדם את כל החיה וכל הבהמה לקרא להם שמות מצא עזר כנגדו, מזה נראה שהיה אמנם צעד אלהי ג"כ לתן לאדם איזה יחש וחיבור אל יתר בע"ח, שהרי לא על מגן (לחנם) בקש בהם עזר כנגדו, אלא שבקש ולא מצא, אבל הבקשה הלא היא מחשבה אלהית, שאי אפשר שתתבטל מכל מובן, והתוך התמציתי ממנה שהוא יסוד הכונה מוכרח הוא שיתקיים בסוף מעשה, באיזה מובן יחושי, ואמרו חכמינו ז"ל: "זאת הפעם - מלמד שבא אדם על כל בהמה וחיה" (יבמות סג), הגדילו את היחש המוסרי, מובן ההתחנתות, שזהו עיקר הרצון בסיפור התורה - על כלל החיים. אמנם נכון היה מצד השלמות האלהית שסופה לצאת לאורה, שסוף כל סוף יכסוף האדם להשלמות המוסרית העליונה, ויתבע מעצמו חובתו ורגש אחוותו ביחש להיצורים כולם, החיים היודעים ומרגישים שהם נהנים מאור החיים, שהם חבריו ביצירה ובחיים, בעוררו רגש היחש שביניהם, אמנם מצד בהם, האדם איננו מסוגל לסגל לו את (בראשית ב) "האדם", ולאדם לא מצא עזר כנגדו אנושיותו אם יאבה לצייר אצלו גם במעמד המעבר המוסרי, שיש עמו חבור וצירוף של אחוה עם בע"ח השפלים ממנו במדרגה. למטרה זאת הנתק מהם, ובתרדמה ניתן לו שיתופו הזוגי, חברתו ואשת בריתו, ג"כ נפרדת מהם ונבדלת מכל בע"ח חביריו, רק עצם מעצמיו ובשר מבשרו. ולהשלמת היסוד, הנה השיתוף הקטן שהיה לו לאדם עם יתר החי, עם הערום והיותר נשלם שבהם אז, גרם לנפילה המוסרית הכללית של האדם, עד שבדרך הרפואה הוכרח הדבר, לשום איבה בין הגזעים, לרחק ולא לקרב "ואיבה אשית בינך ובין האשה בין ירידה לצורך עליה, כך היא הסגנון הנאה, לדברי אלהים חיים, (בראשית ג) 'זרעך ובין זרעה שהם דברים חיים וקיימים נאמנים ונחמדים לעד ולעולמי עולמים

יא. מצוות כיסוי דם

להכשיר את הרושם של התוצאה המוסרית באחרית הימים, להשאיר חלונות שבעדם תחדור האורה של הערת השכל השלמה הבאה אחרי הערת התורה, הנה באו המצוות בסדר אכילת בשר "ושמתי כדכד שמשותיך ושעריך לאבני אקדח וכל גבולך לאבני חפץ וכל בניך למודי ד' אל תיראי מן הריחוק, (ישעיהו נד) "ורב שלום בניך בצדקה תכונני רחקי מעושק כי לא תיראי הנעלה מעושק, ולא דוקא מעושק אדם כ"א גם מעושק כל יצור כל חי, יסבב לך רפיון מוסר ירידה ונפילה, כמו שהיה קודם הכשר הנאה והעליון המובטח "וממחתה אל תיראי" ממורך לב, מחלישות נפש, שמסבבת הגברת מדת המוסר יותר ממה שראוי לפי חוזק כחות הנפש של מקבל ההדרכה "כי לא תקרב אליך". בכלל לא הותרו (באכילה) כ"א בעה"ח שברובם שמורים הם על שולחן האדם. ואותם הקרובים לטבעם, שהם עכ"פ יותר נאותים שלא לקלקל טבעו של אדם להדמות לדורסים, כמפורסם כבר לראשונים (רבנו בחיי ויקרא יא) וכבר ביארנו כן הזקנים לתלמי, לעדות יוסיפון. אמנם דוקא בהם מצד קרבתם השכונית, עלולה ביותר הרגשת החמלה להתנער מטבעה השלם, הבנויה לה ע"פ הכמרת רחמים של שעה, בזמן שאין תנאי החיים הכלליים המוסריים והחומריים מסכימים לזה. הכמרת רחמים כזאת היא באמת רק רפיון ומורך לב, "מחתה" לבדה. אמנם במלאת שאיפת הצדק וכל תנאי החיים יתאימו למדת המוסר השלמה, אז איננה רחמים כ"א גזרה, לא צדקה של ויתור, כ"א משפט ודין גמור, גזירה וחק איתן "וכל העושה מדותיו של הקב"ה רחמים משתקין אותו, שאין אלא גזרות" (ברכות לג) ומשפטי צדק שיתגלו בכל שלמותן בבא עתן, דוקא מצד הדרכתה של תורה הנתונה בשקול דעתו של אל דעות. כיסוי דם החיה והעוף היא כמו מחאה אלהית, לעומת ההיתר התלוי ביסודו במצב הנפש המקולקלת של האדם "כי יצר לב האדם רע ונפשו זאת אומרת אוכלת בשר כי תאוה לאכל בשר, וגם אוכלת בשר (בראשית ח) "מנעוריו בכל אוות נפשה, באין שום רעיון של התנגדות פנימית, מצד רגש הטוב והצדק, אמרה תורה: כסה הדם, הסתר בושתיך ורפיון מוסריותך, אע"פ שלא הגיע האדם עדיין למדרגתו הראויה לו, לתן למוסר נשגב כזה מהלכים בחיים המעשיים בפועל, ולא בא עדנה עד גבול החסידות של ההערה השכלית הזאת, להשכיל ולחוש יפה שאין ראוי לטול חייה של כל נפש חיה ומרגשת מפני צרכו ותאותו. אמנם הפעולות האלהיות, המצוות, תעשינה דרכן לעשות את ההכנה המוסרית שתוכל לצאת אל הפועל בבא עתה, ע"כ השחיטה עצמה צריכה להתקדש במיעוט צערו של החי, למען השריש עי"ז (דברים יב) "כתכונה מיוחדת דוקא "כאשר צויתך בלב של אדם, כי הוא נגש לא להיות לו עסק עם דבר של הפקר, שאין בו אלא תנועה

חזון הצמחונות והשלום

אבטומטית, כ"א גם בריה חיה ומרגשת, שצריך להתחשב עם חושיה, ואפילו עם רגשי לבה, עם רגש חיי המשפחה שלה וחמלתה על צאצאיה, באיסור אותו ואת בנו, מחוסר זמן ושילוח הקן. וזה החשבון בעצמו כשהוא יונק מהקדושה האלהית של "כאשר צויתך", יביא את פרונו להערת השכל הכללית, לזמן הנועד לה. גם זה הוא בפלס ומאזני משפט, נפלא מאד, כי הבהמה שעכ"פ היא מתפרנסת מיד בעליה, אין האדם עדיין ראוי אפילו להתחיל בה כח של הכרת צל של בושה, בשחטו אותה, תחת אשר יפרנסנה וידאג לצרכיה, ואלו היה הכיסוי נוהג גם בבהמה, כבר היתה ההתעוררות של הגירוי המוסרי יותר מן המדה הראויה המכוננת במשקל אלהי לפי ערכם של מספר הדפיקות שצרכיה כל פעולה לדפוק על דלתי הלב האנושי "הסגור עד שיפתח"; "אני ישנה ולבי ער, קול דודי דופק: פתחי לי אחותי, רעיתי, יונתי, תמתי וזאת משוערת היא יפה בדעתו של אל דעות יוצר רוח האדם בקרבו. די לנו (שיר השירים ה) באיסור דם החמור, המעורר עכ"פ שאין שפיכת דמים מדה מוסרית הוגנת לאדם, אם היתה הבושה מתחלת להרשם בשחיטת הבהמות הבייתיות, היתה פועלת פעולה נגדית, להתרגל לעבור על הרגש של המוסר הפנימי, יותר ממה שהיתה יכולה לפעול על המניעה הגבוהה באחרית הימים. גבולי ההתעלות, פרטיהם, זמניהם, אופני פעולתם, אין אנו יודעים ולא נוכל לדעת, אין לנו תוצאות רשמיות פרטיות על אלה, ע"כ הנם מהנסתרות לד' אלהינו, אבל בכלל ידענו, ונוכל להשכיל, כי מעלות מעלות יש, שאין ההתעלות האחרונה - אם נוכל לאמר מלה זאת - באה בקץ ערכה בבת אחת, וכבר רמזו חכמים ז"ל בכינור של שבעה נימין (ערכין יג: ר"מ קורדוברו, פרדס רמונים, שער יב פרק ב, גר"א על תיקו"ז תיקון לו), של שמנה, של עשר לע"ל, וציירו חכמי הקבלה לכל אלף שנים מעלה יתרה וקדושה מתגברת, ולכל שבעת אלפים 'צעד יותר מורגש: עולם, תקופה, שמיטה, וכן להלן יובלות וכו

יב. איסור חלב

ולענינו נשכיל, שאם יעלה האדם במעלה זו תחלה להשכיל ולהכיר מצד מעלת שלמות החסידות מחוזק הרושם של הערת השכל המלאה, כי החי שאיננו סמוך על שולחנו, שאין שעוול (ויקרא יז) "מזונותיו עליו, רק הוא התנפל עליו ויצודו" ציד חיה או עוף אשר יאכלי הוא לטול את חייו לצרכו, ושראו להתבושש מפני השפלות המוסרית הזאת, שהשפל כ"כ האדם עד שמדה אכזרית זאת היא ראויה לו להנהגה מעשית, לא פחות ממה שהוא מתבושש מכל שפלות טבעית שבו, עוד לא יגיע בזה גם להרגשה המוסרית היותר עליונה מזה הרבה, לפרנס גם את החי הסמוך על שולחנו, הבהמה הביתית, ולפי המדה הכללית גם לעת זקנתה כשלא תוכל עוד לעבוד את עבודתו, מפני ההכרה המוסרית הנובעת מהכרת דרכי ד' המלאות צרק ואמת, עד שאפילו לעזוב לנפשו את החי שעבד את עבודתו שנים רבות והורגל כבר בחיים ביתיים, ג"כ יורגש כמעט בהערה השכלית הרוממה הצומחת מגזע הערת התורה האלהית, ע"כ לא יתכן להיות שוה הרושם של זביחת חיה ועוף, שברוב הם ניצודים, לזביחת הבהמה, הנתונה ברוב על אבוסה, הנזונת על ידי בעליה ויגיע כפו, ונופלת עליו למשא לעת זקנה, כשאינה מוכשרת למלאכה. ע"כ לא יתכן להיות הכיסוי של הדם נוהג בבהמה "על הארץ תשפכנו כמים". אמנם יבא איסור חלב להורות בבא עת ההערה השכלית להגלות שאפילו אותו החי, המתפרנס משל בעליו, תבא ההערה בזמן קדום, עכ"פ שלא לטול חייו שלא למטרה הכרחית, כ"א בשביל שהוא האדם מתאוה למשמנים "כל חלב שור וכשב ואם הנפילה המוסרית שלו גרמה להחליש את כחותיו החומרניים, עד שאי (ויקרא ז) "ועז אפשר לו להתפתח גם בכחו החומרי, שיש לו מגע הגון עם ההתפתחות העליונה של מעלת נפשו, כ"א ע"י מה שיאכל בשר בע"ח, ע"כ במניעת החלב ואיסורו החמור שגם מבלעדו יוכל האדם עמוד בחיזוק כחותיו, והיתרון שבו איננו כ"א יתרון של תאות חוש, של אכילת השמן הנאהב לחכו של האדם הזולל, בזה יובלט שיסוד ההיתר הוא ע"פ הכרח ובקושי עד שעם איסור החלב דוקא, הדם "הנשפך על הארץ כמים" (ע"פ דברים יב) יצק אליו, בבא זמן התעלותו, להתרומם מאלו ההשפלות. ע"כ בע"ח הניצודים, חיה ועוף, שההערה המתלווה אל שחיטתם היא יותר חודרת, בכיסוי הדם בתור הכרה של בשת האנושי וחרפת שפלות מוסרו, שוב אין צורך בהערת איסור חלב, שגם למחסור הוא, כי תטשטש את הרושם של כיסוי הדם האומר רגש של בושה עמוקה על כללות שפך הדם, בין יהיה לשם תענוג או לשם שבר הרעבון, לאלה אין להעמיד את נקודת ההערה על החלב, ע"כ חלבם מותר

חזון הצמחונות והשלום

והדברים פונים עוד ליסוד אחר באיכות פעולתם על רגשי הנפש. לפי המצב הטבעי של עם שוכן בארצו, כאשר יצוד ציד חיה ועוף לאכול, שמה הרחק ממעונו, במקום מדורם של אלה היצורים החפשיים ישפך את דמם, הנה מראה הדם יעורר מעט את לב האדם להעירו כי לא נאו מעשיו אלה, אבל הלא האדם יתרחק ממקום שבו שפך את הדם, ובמה איפוא ישאר הרושם לעשות בו את פריו, לחק חקיקה מוסרית ההולכת ומתעמקת דור אחר דור, כמים טורדים בנטפיהם על חלמיש צור, רק בפעולה מעשית של מצוה אלהית שיש בה יסוד לחזק ההערה הרצויה, בכיסוי הנהוג בטבע, וגם מצד התורה, לכל דבר של גנאי ובושת מוסרי וטבעי. אבל הבהמה הביתית סדר הפעולה היא הפכית: עפ"י רוב ישחוט אותה האדם סביב למשכנותיו, במקום שרגליו מצויות, אז ההפך ראוי להנהיג לבל יכסה את הדם, למען תראינה עיניו בכל פינותיו כי דם שפך, כי דמים צועקים עליו מן האדמה, ואת הקול ההוא, העולה בקול דממה דקה מאד, יאזין האדם רק בבא עתו להשמע, בעת תפקחנה עיני עורים ואזני חרשים "תפתחנה, לעת ההבטחה הנעימה של "והסירותי לב האבן מבשרם ונתתי להם לב בשר הערת הכיסוי של דם חיה והעוף מפני שהיא ראויה להיות קדומה ויותר. ([יחזקאל יא](#)) מובלטת, היא מסומנת ג"כ באופן המעיר על עצם הפעולה הפרטית ההיא בהזמנת עפר למטה שעפ"י קבלת חז"ל (חולין פג) כלומר הכנה לדבר זכר הבושת עוד קודם המעשה, בעוד מועד להיות שב וניחם, להכיר כי לא יאתה לשלח יד בחיי חי "כי טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו".

יד. משפט השימוש בחלב וצמר

השימוש בדברים שהם קניניו הטבעיים של בעה"ח, אפילו בשעה שאין האדם נוטל על ידם את חייו מן העולם, כחלב הבהמה הנחלבת וצמרה של הנגזזת, הנה נזרע אור זרוע בתורה האלהית שתצא צמחה בתור ההערה השכלית היותר עדינה, שגם באלה יש צורך לרשמי הדרכה ורגשי מוסר יקרים לאות, שכ"כ יהיו רמים וקדושים עדינים ושלמים החיים עד שההשתררות היתירה באין כל רגשי משפט ומוסר - שהאדם בחולשת אהבת עצמו העוברת כל גבול נגש אל הפרה העניה, ואל הרחל הנאלמה ונוטל מזאת את חלבה, ומזאת את צמרה - לא תתאים עם ההערה השכלית הבאה בעקב התמלאות ההערה התורית שתופיע בעולם, מחוזק ההכרה של דרכי ד' וכבוד שמו, שתתנשא בכח האהבה הטהורה והקדושה. ראוי אמנם להכיר שאין כאן פגם מוסרי אם יוקח הצמר מהכבש, בשעה שגם לבעל הצמר, הכבש עצמו, יקל ע"י זה משאו, ועכ"פ לא יצר לו ולא יזיק לו, אבל מגונה הוא כשנוטל אותו להנאתו, בשעה שהבעלים האמתים הטבעיים, הכבש עצמו צריך לו, אז ראוי מצד ההערה השכלית להכיר הדבר בתור גזל משפט הבא רק מתגרת יד התקיף על החלש. וכן הדין עם החלב הנחלב, ראוי ג"כ לתן מקום שתצא במועדה הרשימה הראויה שיש יחס אמנם ללקיחת החלב מבעה"ח עם לקיחת חייו ובשרו ממנו, דהיינו בשעה ואופן המצער והמונע ממנו טובה ותועלת עצמית טבעית נאותה לו. עפ"י ההשקפה השלמה, המלאה חסד ד' וטובו על כל יצוריו, יכיר האדם את יסוד מציאות החלב בשדי האם החיה לא למען יוכל הוא בחזקתו לעשוק אותו לעצמו, כ"א למען תוכל להניק את ילדה הרך, את הגדי שלה האהוב לה מחלב שדיה. הגדי הזה ראוי הוא שיתענג גם הוא על אהבת שדי אמו לפי תכונתו וטבעו, ואבירות לב האדם היוצאת מחולשתו החמרית והמוסרית שנתה ועותה את ההשקפות הישירות הללו, הגדי הרך לא יעמוד לפי ערך מוסרו השפל להתרפק גם הוא על אהבת אמו ולשמח גם הוא בזיו החיים, כ"א ישחט ויהיה לאכלה לקבת האדם הזוללה לנפשו הנשפלת האומרת "אוכלה בשר". ומעתה מה תהיה תעודת החלב אם לא לבשל בהם את הגדי הנשחט שכ"כ טבעית היא ההרכבה של שני אלה העצמים, החלב והגדי הרך, העומד להיות ניזון דוקא ממנו? אבל בן אדם! אזניך תשמענה דבר מאחריך קול אלהים בכח הקורא לך: "לא תבשל גדי בחלב לא! תעודת הגדי איננה דוקא להיות לברות לשיניך החדות שהוחדו אמנם. ([שמות כג](#)) "אמו גם מורטו לרגלי השפלתך וזוללותך באכילת בשר, והחלב ממילא לא נועד להיות לתבלין לך למלאות את תאותך השפלה. בידעך כי הבשר והחלב ביחש תיקון המאכל הם כ"כ רחוקים, כ"כ מתועבים, עד כדי איסור הנאה בישול ואכילה, תכיר בבא מועד כי חיי החי לא נוצרו בעבור קיבתך התאונית, והחלב עקרו נועד להיות למזון למי שעבורו בא הטבע למלא את תפקידו, כמו שחלב שדי אמן היה לך למבטח בימי הנקתך. איסור חיבור הבשר עם החלב יכפול את הרושם המוסרי שראוי להיות רשומו הולך ונחקק ג"כ מעת המעבר. בעוד לא צמח

חזון הצמחונות והשלום

האור הזרוע לעתיד לבא, אף שעוד לא נשלם חינוך האנושיות להיות מובנת הערת הלב, לעת המאושרה שתוכל בנקל ההערה השכלית להופיע שלא לבד אכילת בשר ראויה למניעה, מצד מעלת המוסר הטהור כאשר יתנשא לראש, כך גם אל החלב הנחלב יש ערך חטא וגזל מוסרי, כשיהיה נלקח באופן הדומה ללקיחת הבשר, ע"י צערו והפסדו של החי ע"י מניעת התפתחות טובת ילדיה, שיוכרו אז מטעם שערי צדק הנפתחים בעולם לבעלים הברורים של קניניהם הטבעיים שהם להם מתנת אלהים נכבדה. זה האור יחדור דוקא ע"י איסור אכילת בשר בחלב עם כל הרחבתו וחומריו, המורה על יקרת ערך תעודתו, התעודה האלקית הצפונה בזה שרק באופן ההנהגה המעשית לשם עבודת ה' ושמירת חוקיו, כדי להרחיב על ידם משכיות של דעת האלהים הטהורה היא פועלת לצרף את הבריות דור אחר דור

טו. שעטנז

הצמר הוא נהוג בשימוש התלבושת האנושית, לפי מצב ישראל בארצו, ברב מרכוש הטבעי בגדים " ([שבת כו ב](#) 'של הבע"ח, ולעומתו מן הצמחים הפשתן, עד שלדברי תנא דר"י (ע שנאמרו בתורה סתם אינם אלא צמר ופשתן". בשימוש הפשתן יוכל האדם גם לפי ההערה השכלית היותר שלמה גם בעת ההופעה היותר עליונה של תכונת הצדק להרחיב בו חפצו ושימושו, כאשר יורו טעמו הטוב וחושו האסתתי; ולעולם לא יוכל לבבו לנקפהו לאמר שיש בזה עון אשר חטא. אבל מובדל ממנו מאד הוא הצמר, שהוא נוטל מהחי; הוא כבר צריך לסייג והגבלה מטעם ההערה השכלית הנובעת מהצדק האלהי של הערת התורה, שלא ינטל מן החי באופן המצער והמנולו. ע"כ חלילה להשקיף על הצמר והפשתן בחוברת אחת, בערך שיווי יחש, וכדי להכשיר את הנטיות האנושיות שיצאו יפה בזמנם ישמשו הדרכת החוקים באיסור בשר בחלב ואיסור שעטנז צמר ופשתן יחדיו. ביותר מובלט הדבר שבצד העבודה האלהית, שתעודתה כ"כ נשגבה להעלות את משאת החיים בכללם לרום ערכם, שגם האדם ביחש לקניניו, הנה השורה הראויה והישרה להרשים כבוד אלוה נורא הוד הוא מצוה ועומד "בכל מאדך", אין מקום להגביל הכרת קנינים של בע"ח באופן ידוע, וע"כ אין ערך לחק איסור שעטנז, צמר ופשתן יחדיו בציצית ולא בבגדי כהונה, ויהפכו למצוה המורה על כבוד החיים כולם ועל מה שראוי להיות נדבת לבבם בקחת מרכושם הטבעי בלא הגבלה ומעצור לכל דבר המשמש לעילוי כלל האנושות, כי סוד עבורת ד' שראוי שיתנדבו גם הם בטוב לב לקחת חלק בתכלית הטוב היוצא מהתגלות האנושיות שמצטרפת לכלל המציאות, שהם בעלי החיים עצמם ג"כ בכללו. ויסוד המצוה כאן נעוץ בעומק המרחק של העתיד היותר רחוק הצופה לשכלול רוחם של החיים כולם במעלה יותר עליונה ונפלאה ממה שאפשר לנו לצייר, ומפני שכלל החקים פונים בעקדם ביותר אל העתיד שהיא תעודתם העיקרית המקדשתם בהוה האומות ויצה"ר, ([רש"י על במדבר יט](#)) בתור זריעה והכנה לעתיד לבא. ע"כ בעלי ההוה משיבין עליהן ומונין אותנו בהם, גלי ים זועף של המון מים רבים, גלי דמיונות שוא מצירי ההוה הקטן לבדו באפס קשר אל מקורו העתיד, גלי ים שאון המון אדם רב, ממלכות גוים עריצים מקדשי ההוה בתור דבר שלם של החיים מתנשאים להטביע את הספינה הקלה הצפה על פני המים, כמלאכים קלים בכלי גומא על מים רבים. ספינת כנסת ישראל החותרת לבא אל חופה, בהאבקה עם משברי ים ההוה וגליו. אמנם היא מחוללת ים "באלותא דחקוק המקשרה אל העתיד ע"י שמירת החוקים, ששם ([בבא בתרא עג א](#)) "עליה אהיה אשר אהיה הם שתולים בתשובת "חוקה חקקתי גזרה גזרתי אי אתה רשאי להרהר אחריה" כי לפני מי צפוי העתיד עם כל פרטיו, כ"א לרבון כל העולמים המגיד מראשית אחרית! רק בבא המועד המאושר אז יוכר ויוחש בעין, כמה גדולה היא מדת התועלת שקנו להם בני האומה הנפלאה הזאת שאין דומה לה בכל העמים תחת כל השמים, לשום לפני כל באי עולם שערים ערוכים פתוחים אל היכל השלמה האנושית היותר קדושה (בכל ושמורים) (ע"פ [שמואל ב כג ה](#) ורוממה. שופטינו ויועצינו שישבו אלינו כבתחילה, מציון מכלל יופי. ממקום אשר יבחר ד', בדרשם את התורה בטעמיה, וימצאו את עמנו מוכשר כבר להוציא את הנצנים הקדושים הללו אל הפועל, אז בתור חובת תורה שבע"פ, שכללה הוא השמיעה לדברי סופרים וכל ב"ד גדול מרכזי שיעמוד לישראל, אין לך אלא שופט שבימך, בין בדרשותיהם בין בתקנותיהם, על ידם תצא האורה לכל העולם לגוי כולו בתור מצות ותקנות של דברי סופרים שיעשו רושם מלא על ההערות השכליות ויתמלאו מהם, אז יובן במילואו מאמר כנסת ישראל "כי טובים [עבודה זרה](#), [שיר השירים א ב](#)) "דודיך מיין - ערבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה

חזון הצמחונות והשלום

והעם המתעלה בהכשר נפשי וטבעי "ברחמנות, ביישנות גמ"ח" שלשת הסימנים של [\(לה א](#) אומה זו, כאשר תצאנה במילואן אלו המדות במלא מובנם, עפ"י הדרכתה של תורה, בצאת מוכרח הוא שתהיה לאור גויים [\(ישעיהו סב א\)](#) כנוגה צדקה וישועתה כלפיד יבער.

טז. איסור נבלה וטריפה

ביותר מבלטת היא החמלה המשפטית הראויה לצאת מן הכח אל הפועל, מתוך רגשי לב טהורים מהאדם אל כל החי, שהוכנה ונגנזה באיסור אכילת נבילה וטרפה. הטרפה האומללה יותר היא ראויה לחמלה הרגשית, כמו שיחמול האדם בטבעו ביותר על החולה והמדוכא במכאובים שבבנ"א יותר מעל הבריא, ומקבלת היא אזהרת איסור טריפה להוציא במילוי ההערה השכלית של יחש מצות "ביקור חולים" לבע"ח, המביאה להחשת עזרה לאומללים, כמו שכיסוי הדם מתיחש להטביע איסור טבעי ברציחתם להכיר בזה עקבות רצח ודם וכהשפעת איסור בב"ח ושעטנז על ההכרה במשפט קניניהם וגזל רכושם. השיתוף הנמצא ברגשי החמלה יוציא את פעולתו בבא עתו, מצורף עם שמירת הבריאות הרוחנית והחומרית שיש בזה ושלא ישתתף עם בע"ח הדורסים, בהיות עליו החובה עוד לפעול עליהם לטובה, להיטיב ולהשכיל - ואיך יאכל הטרפה בשדה, שנראה מזה כחולק שלל עמהם ומסכים לנטיותיהם? אמנם סעיפי הטרפות שמתפרשים בדברי סופרים, באין הפרש בין נטרפה בשדה לחולה חולי של מיתה, פונים הם לעומת רגש החמלה הראוי להתרומם בתחילתו על האומללים ונדויים, הנבילה שמתה מאליה תכשיר את הלב מדין קל וחומר להפנות את הרגש שלא לחפוף להשתמש באסון בע"ח במקרה מיתתם, לאות על רגש האחוה, שיתוף הצער וההכנסה בגבול הרגשות הפנימיות של עולמם, ובזאת תתאמץ ההערה השכלית בהכרת משפט טבוע להתרחק מעשות כל עול לחברינו אלה שמיד יוצר אחד אדון כל המעשים יצאנו. ובזה יבא האדם להרחיב את גבול המישרים, שמכיון ששערי צדק מתפתחים, האור הולך ושואף, הולך ואור עד נכון היום, עד אשר בגבול הצדק האנושי תעלה ג"כ תביעה קיימת ומתמדת, לטכס עצה במה ואיך להיטיב את גורלם של אלה בעה"ח הנמוכים הנשפלים במעלת היצירה בחמריותם ומוסריותם, ואז תתקיים הרדיה האמורה בתורה, לפי תכלית מובנה וערכה המכוון, ובודאי שבגמר החזון הטוב הזה, בצאת ההכרה כולה אל הפועל ע"י אלה הרשמים שבאו בחוקי התורה ומצותיה, המצרפים את הבריות ע"י פעולתם התכופה בחיי דור ודור, האדם המתמלא דעת אלהים, מציורי התמצית של המוסר העליון שיוצא ונובע מהאור הגנוז של אלה האיסורים והחוקים, לא יוכל כלל להניף חרבו על החי היושב לבטח אתו ונהנה מזיו החיים. וכשיצא אל הפועל המובן האלהי, שהוא אמנם יקר ועמוק בעוה"ז, אבל קפוי קל ושטחי יהיה לע"ל (מדרש במ"ר יט). בשביל ההכשר שהכשירו את הנפשות אל ההדרכות הקדושות שהנן בנויות על יסודן של אלה השאיפות העליונות, להרגיש אז יפה איך לרומם את החיים כולם ותנאיהם עד מרום ערך כזה שמוסרים כאלה יהיו ראויים להם - אז וכל [\(דברים יד\)](#) "תתקיים התעודה הנסמכת לזה בכתוב "כי עם קדוש אתה לד' אלהיך העמים, בשמעם את החוקים האלה ופעולתם, ודאי יאמרו אז: "ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון היום שכל כך רחוקה היא האנושות משאיפות נשגבות כאלה, [\(דברים ד\)](#) "הגוי הגדול הזה שכ"כ רחוקה היא הררך עד שיוציאו את פעולותיהן, ואני הנני נותן לפניכם חקים ומשפטים כאלה היום בשביל ההכשר של העתיד הרחוק, חוקים ומשפטים צדיקים כאלה אינם ראויים כ"א לגוי גדול עם חכם ונבון הראוי להתמכר כולו לאידיאלים רמים ונשאים שכפי רוממות ערכם כך היא מרחק דרכם, עם גדול ומלא עז והכרת עצמיות נפלאה, רק הוא מוכשר שלא להניח ידו מאידיאלים נפלאים כמו אלה הגנוזים בחקים ומשפטים צדיקים כאלה, עד אשר ישכללם ויוציאם לפעלם.

יז.

אבל מהו תבנית החיים אם ראויים יהיו לתכונות מוסריות כאלה, אם אידיאלים מלאי הוד הללו "לא יהיו בתור קפיצה חוץ לשיטה ולא יכנסו בגבול "אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר מובן הוא שערכי מוסרים כאלה אינם ראויים לאדם, כי אם בהשתלמותו כבר בכל [\(קהלת ז\)](#) [\(דברים טו\)](#) "צדדיו עד מרום השלמתו שאביון יחדל מקרב הארץ "אפס כי לא יהיה בך אביון חסר דעה לא [\(ישעיהו מט\)](#) "נקשה רעב לא ימצא "לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכם שרב ושמש

חזון הצמחונות והשלום

יהיה במציאות, מפני שכולם יהיו לימודי ד', מלאים רוח חכמה השפוך על כל בשר. לימודי חכמה, מלאכת מחשבת וכל כשרון יקלו מאד כשיתפתחו הכשרונות האנושיים לכל רחבם, החיים הטבעיים היפים ונעימים ישובו להדרת טהרתם הטבעית, בשעה "שעתידין כל בעלי אומנות שיעמרו על הקרקע" (יבמות ג), ואיך לא יתפתחו יפה הכשרונות האנושיים ושאר רוחו של אדם איך לא יתרומם, אם תחת מלחמת עמים וקנאת לאומים, העוסקות להכביד את עול החיים על האנושות בכללה, יהיה שלום עולמים שורר "וכתתו חרבותם לאתים באין תחרות ומריבה, יהיה כל עמל וכל כשרון מעשה (ישעיהו ב) " ?" וחנייתותיהם למזמרות פונה רק להתנשא אל על, להתאות בחשק נמרץ להוסיף פעלים בחסר בצדק ודעת אלהים. גלגל החיים ינוע לא בכחה של קנאת איש מרעהו כ"א בכח עז אהבת שם ד' ודרכיו. "אחרי ד' אז בצמאון פנימי יתור לו האדם חלקה לעשות בה צדקה, (הושע יא) "ילכו כאריה ישאג לשפוך עליה מרוח חסדו המלא - ולא ימצא, בהיות כבר בני אדם כולם מאושרים חיים חיי ענג נחת והצלחה, חומרית מוסרית ושכלית, אז יפנה לו האדם עם אוצר חכמתו לידיעותיו ונסיונותיו, אל אחיו הנמוכים, האלמים האומללים, בעה"ח הללו בכללם וימצא עצה ותושיה לרוב לשכללם ללמדם ולהשכילם לפי ערכם, מעלה אחר מעלה: אין ספק בדבר שיגדיל האדם מעשהו בזה, כאשר יבא המועד הנכון לו לפנות למקצוע זה, ונעלה מעל כל ספק שיגדיל האדם ויאדיר את תורת השכלת בעה"ח והתפתחותם החומרית, וביותר המוסרית והרוחנית במעלה נשאה כ"כ, עד שאי אפשר לנו כלל לצייר אותה במצב ההוה, המלא שפלות ועכירות דעת, עד שיקבלו כולם צורה חדשה ונשאה עולם חדש "אי בעו צדיקי ברו עלמא" (סנהדרין סר), וזהו הוד התמונה אשר ציירו לנו הנביאים במצב התרבותי של בעה"ח הדורסים "ופרה ודוב תרענה, יחדיו ירבצו ילדיהן ואריה כבקר יאכל תבן ושעשע יונק על חור פתן ועל מארת צפעוני גמול ידו הדה. לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ד' כמים ובערך רוממות ערכם במהלך ההתפתחות המסובב מהתעלות. (ישעיהו יא) "לים מכסים הרוח בכלל, שפועל גם על החושים וההרגשות לחדדם ולבררם, הנה הצביון הנכון בא בזה (ישעיהו ל) "והאלפים והעירים עובדי האדמה בליל חמיץ יאכלו, אשר זורה ברחת ובמזרה כי לפי התרוממות נפשם, יתפתח גם חוש הטעם שלהם באופן מפונק מאד לפי ערכם, בערך שאר רוחם.

יח. על המתנגדים לקרבנות.

ובקול דממה דקה אומרת חכמת ישראל הקבלה (שער המצות לארי ז"ל דפו"י דף צט, דפו"י דף מב): "מדרגת החי דלעתיד לבא תהיה כבחנינת המדבר דעכשיו ע"י עליית העולמות". מי לא יבין שאי אפשר להעלות על הדעת שיקח האדם את בניו ברוח אשר יטפחם וירבה אותם להיטיב ולהשכיל ויזבחם וישפך דמם. אמנם הזמנים רחבים, שונים וארוכים ועת לכל חפץ. כל זמן שהמעמד המוסרי של האדם מכל צדדיו, בין מצד חלישות החומר שהיא תולדה ישרה "יוצאת מהחולשה המוסרית, שצריכה ג"כ אליה, "תשב אנוש עד דכא, ותאמר שובו בני אדם הפגעים האנושיים ככללם, תולדות נאמנות הנה מעונותינו ועונות אבותינו, (תהלים צ) נצרכים הם לבל ירום לב האדם בגאותו, לבלע ולהשחית כל קושט ודת, לנאץ כל קדש, כל צדק ויושר, בין מצד עצם מדרגת המוסר הנמוכה שלא הגיע זמנה כלל להיות אפילו רשאה להטפל עם הצד המוסרי של משפטי בע"ח, ע"כ כל אותו הזמן הגדול והארוך שהאדם עודנו נזקק ונדרש לאכילת בשר, לזביחת בע"ח לצרכיו, כל הזמן שעוד יש חפץ בהחזקת החיץ המבדיל בין האדם ובין יתר החיים, מצד צורך שמירת מעלתו המוסרית שלא תתחבל ותתטשטש - כל הזמן הזה כמה מגונה יהיה, וכמה שפלות ערך והריסת מצב של התרוממות הנפש תביא לאדם דליגה פחזנית כזאת, אם כל זמן שלצרכיו החומריים יזבח בכל אות נפשו בע"ח לאכול את בשרם, ולהורות ההכרה הפנימית בחסדי ד' טובו ורוממות כבודו, אשר כפי (תהלים) "הנטיה הטבעית החזקה מתבלטת היא בהקרבת קרבנות, "עולות מחים, וזבחי רצון פה במקום הצורך לפתח את מקור האורה, של התנשאות האנושות בכלל, תמצא (י) החמלה מקום; כאן יעשה האדם רחמני, ולא יוכל להתאכזר על בע"ח להעלותם קרבן? פה נטיה כזאת איננה מורה רושם של התעלות רגש האדם (מלאכי א) "יאמר "שלחן ד' מגאל לטובה, כ"א על נפילתו המדעית והמוסרית בכללה. מה שפל ונבזה יהיה האדם עם טענה כזאת, בעת אשר יגיע מצב המוסרי של האדם עד מעלה זו, עד כדי להכיר בהכרת אמת פנימית את צד העול שיש בנטיות (בנטיות?) חיי בע"ח. צריכה ההערה השכלית לעשות

חזון הצמחונות והשלום

ראשית דרכה, בהוראת פעולתה על הצרכים החומריים של האדם, שתכליתם שפל ונבזה, ושרשם פתוח אל יסוד זוללות האדם השפלה. אמנם הקרבנות שהם באים לתעודה נעלה, להוציא אל הפועל את רגש הכרת הטוב, למקור הטוב, לאדון עולם הטוב והמטיב, יתברך שמו, שכח הכרת טובה היא כח מוסרי אביר ונאור המסתתר בנפש, ומבקש את תפקידו לצאת בפעולות מורגשות, שהפעולות הללו המה האותיות והתיבות שהמיות הנפש הזכה מתכנסות בהן, למען תוכל לשוב למנוחתה מעצמת געגועיה, להורות אות תורתה העמוקה, המתפרצת כפרץ מים רבים, כשטף נחלים גדולים רחבי ידים הזורמים בשאון דכים "מקולות [\(תהלים\)](#) "מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום ד' - עדותיך נאמנו מאד... ד' לאורך ימים לפי הרגש הבריא והחזק, לפי רגש האנושי הטבעי, שלא נחלש כלל מרפיון לב ונקיפת [\(צג\)](#) נפש, מפקפוקים של פחד המצויים אצל חוטאים ופושעים היודעים מרת נפשם, "פחדו בציון אבל ההרגשה הבריאה להכרת טובה לשם ד' אלהי עולם, יוצאת אל [\(ישעיהו לג\)](#) "חטאים הפועל ע"פ טבעה בזביחת זבחי קדש, בהקרבת קרבנות, בשביל תעודה רמת ערך כזאת, ראוי יותר לותר עליה חיי החי, ולמצא בה את את תעודת חיו, כאותה התעודה השמחה של קדושי עליון שמצאו תעודת חיייהם במותם על קדושת השם ית', ויותר הרבה ראוי לותר חיי בעה"ח בשביל מטרה נשאה זאת, ממה שראו לותר עליהם בשביל אכילתו החומרית, בשביל תאותו ל"בשר תאוה" (חולין פד). על כן אינו בדין שיהיה "שלחנו מלא ושלחן רבו ריקן" (עיין חגיגה ז). ובהשתלם והתנשא האדם למעלה זו שיכיר לא מצד רפיון נפש והכמרת רחמים הבאים מחולשה ומורך לב, כ"א מצד ההכרה המלאה של יסוד הצדק האלהי את הדופי שיש בזביחת בע"ח, צריכה להיות ראשית דרך קיום, ההערה השכלית הטהורה הזאת, בהנזרו משחיטתם לצורך אכילתו החילונית - מהלך התעודה השלמה תבא עם הדעה החזקה והאמתית שהתפתחות המוסרית האנושית בכללה תבא בהנהגתה ע"י מסילתה מונהגת בה מיד ד'; ע"כ כל זמן שלא התרוממה האנושות עדנה עד למדה זו שתהיה ראויה להגדיל את ערך יחסה עם בע"ח במשקל המוסר הטהור - עד אז, לא ויתור הוא כ"א גם זבחי צדק, זביחת בע"ח במקום הראוי, ובהקבץ עמים יחדו, וממלכות לעבוד את ד', יביעו מעומק נפשם, ההודאה היותר עמוקה, היותר מרושמת לפי טבעו של אדם ורגשו, ואם הרגש יהיה מעט סולד מזביחת בע"ח, לא מפני שכבר בא הזמן של ההכרה השלמה של המוסר המתיחש לבע"ח להעשות, כ"א מפני הצפיה הגנוזה בטבע נפשו של אדם, אע"פ שלא יצאה אל הפועל, שזהו שורש לשאיפות רבות, שהם באות להגלות יותר מערך הזמן והתקופה, אין בזה רע, כ"א עוד יחזק בנפש רושם של דעת, שחובת הכרת טובת ד', והודעת גודל ערך כבודו, היא צריכה להתגבר באופן נעלה כזה, עד שתכריע את כל הכחות האנושיות המתנגרות לה אליה. ואפילו המעולה שבכחות, רגש הלב הנוטה לשאיפת הצדק, גם הוא ראוי להיות עולה כליל על יסוד הכרת אמתת כבוד ד' וטובו, מפני שהכרת דעת ד' וכבודו היא עמוד יסודי לשכלול המעלה האנושית היותר רמה, שכדאי להרבות במחירה, ודבר נעלה מאד הוא שירשם באדם רגש חזק, שיותר ממה שיוכלו תכונותיו הטבעיות לשאת בציורם, ראויה שתהיה עומדת אצלו ערך הכרת כבוד שם ד', המרומם על כל ברכה ותהלה. אמנם בהגיע תור האנושות לצעדים היותר רמים, בהרפא כליל המחשבה של הנפילה המוסרית, שגרמה את הצורך של שימת איבה בין הגזעים, כמקום שהיתה ראויה להתכונן דרך סלולה, של יחש אהבה ואחווה, בין האדם לכל החי אז מברכת הטבע, מיתרון המוסר וטוב ההנהגה, ויותר מכל, מעונג החכמה, משמחת הצדק והמישרים התמידית מאור דעת ד' והתענג על טובו, ימלא האדם אמץ וחיל, עד לאין צורך לשימוש אכילת בשר מצד העמדת חוזק כחות גופו. ותכונת המוסר תתרומם כ"כ עד כדי הערת הצד החיובי של משפט הבע"ח ביחשו של האדם אליהם, על העת ההיא שהיא ראש פסגת הגעת הקולתורה הטהורה, אמרו חז"ל דברם הגדול, שהוא גדול ומפליא והכתוב אומר על קץ החזון (תנחומא אמור יט, וראו בדף השיחה) "כל הקרבנות בטליון לע"ל הבלית מנחה מן הצמחים, במקום הקרבנות, [\(מלאכי ג\)](#) "וערבה לד' מנחת יהודה וירושלים ורמוזה ג"כ בתורה "ונפש" גבי מנחה בניגוד הזבחים שכתוב בהם "אדם", להורות על סבת החסרון, כלומר "האדם" המסופר במעשי בראשית בירידתו ונפילתו, הצריך להקמה משפלותו המוסרית, ויחד צד צפון הפרוץ ומיוחס כמפורסם באומה ומקובל לצד הרעה וחסרון ההשלמה, לחשובי הקרבנות, להורות שחסרון ההשלמה הכללית הוא הוא מן המקום האמתי [\(ויקרא\)](#) "לתכלית הקרבנות כדי להשלים למען מלאת את החסר, והגביל "לרצונכם תזבחהו שיהיה אפשר וראוי לומר רוצה אני [\(יט\)](#)

